

Türkçe Öğretmeni Adaylarının Dinleme Stillерinin Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi

The Evaluation of Listening Styles of Turkish Teacher Candidates in Terms of Different Variables

Sedat MADEN¹, Erhan DURUKAN²

Özet

Bu çalışmanın amacı Türkçe öğretmeni adaylarının dinleme stillerini cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenleri bakımından değerlendirmektir. Araştırma tarama modelinde yürütülmüştür. Araştırmanın örneklemi Türkçe öğretmenliği lisans programında öğrenim gören 159 öğrenciden oluşmaktadır. Çalışmanın verileri Jianying Lu tarafından geliştirilen ve araştırmacılarca Türkçeye çevrilen “Dinleme Stilleri Anketi (DSA)” ile toplanmış; SPSS 11.5 programı aracılığıyla frekans ve Ki-kare teknikleriyle analiz edilmiştir. Çalışma sonunda; Türkçe öğretmeni adaylarının % 48,4’ünün Pasif dinleyici, % 32,7’sinin Katılımcı dinleyici, % 16,4’ünün Tarafsız dinleyici ve % 4’ünün Aktif dinleyici oldukları; dinleme stilleri üzerinde cinsiyet değişkeninin anlamlılık oluşturmadığı, sınıf seviyesi değişkeninin ise anlamlı fark yarattığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe öğretimi, Dinleme, Dinleme stilleri, Öğretmen adayları

Abstract

The aim of this study is to evaluate the listening styles of Turkish teacher candidates in terms of the variables as gender and class level. The research has been implemented in scanning model. The working sample consists of 159 students studying in undergraduate program of Turkish teaching. The data of the study has been collected with Listening Style Inventory developed by Jianying Lu and translated to Turkish by researchers. It has been analyzed by frequency and Chi-square techniques in SPSS 11.5. As a result of the research, it has been reached that 48.4% of Turkish teacher candidates are inactive listeners, 32.7% are participating listeners, 16.4% are neutral listeners and 4% are active listeners. It has been also concluded that the variable of gender has not indicated a considerable difference and the variable of class level creates a considerable difference.

Key Words: Turkish teaching, Listening, Listening styles, Teacher candidates

¹ Arş. Gör. Dr., Cumhuriyet Üniversitesi, sedd52@gmail.com

² Arş. Gör., Karadeniz Teknik Üniversitesi, erhandurukan@gmail.com

Giriş

Bireyin iletişim kurması, dil kullanımı ve dolayısıyla da dil öğretimi ve öğrenimi temelde iki sürece ve beceriye dayanır: 1) anlama ve 2) anlatma. Okuma ve dinleme/izleme anlama becerilerini, konuşma ve yazma ise anlatma becerilerini oluşturur. Alanyazında dört temel dil becerisi olarak adlandırılan bu becerilerden dinlemenin ayrı bir önemi vardır. Bu önem, dinleme becerisinin kullanım sıklığından ve sağlıklı insanlarda doğuştan getirilmesinden kaynaklanır.

Dinleme; Özbay (200, s. 11) tarafından, “konuşan ya da sesli okuyan bir kişinin vermek istediği sözlü mesajları doğru olarak anlayabilme etkinliği olarak”, Demirel (1999, s. 33) tarafından “konuşan kişinin vermek istediği mesajı doğru olarak anlayabilme ve söz konusu uyarana karşı tepkide bulunabilme becerisi”, Temur (2001, s. 61) tarafından “dinleyicinin önce söylenenlerle, sonra söylenenler arasında bağlantı kurma ve iletişim içindeki işlevini anlama yeteneği”, Johnson (1951, s. 58) tarafından “sözlü iletişim sürecinde etkili anlama ve cevap verme yeteneği”, Wolff, Marsnik, Tacey ve Nichols (1983) tarafından “işitmeyi, anlamayı, anlaşılan bilgileri önceki bilgilerle bütünleştirmeyi ve gerekirse cevap vermeyi içeren aktif bir süreç”, Jalongo (1995, s. 13) tarafından “mesaja yoğunlaşmak için işitilenlerden pek çoğunu zihinsel bir süzgeçten geçirme, işitmeden çok daha öte bir iş”, Chastain (1979)’e göre, dinlemeyi bir dinleyenin kendisine iletilen mesajı tam olarak anlaması”, Ergin ve Birol (2000, s. 115) göre “seslerin ve varsa konuşma görüntülerinin farkında olmayla ve onlara dikkati vermeye başlayan, belli işitsel işaretlerin tanınması ve hatırlanmasıyla süren ve anlamlandırılmasıyla son bulan psikolojik bir süreç” şeklinde tanımlanmaktadır.

Özbay (2005, s. 55) dinlemenin; ilgi, algı ve tepki aşamalarından oluştuğunu belirtmekte ve “teпки” basamağına dikkat çekerek dinleme becerisini geliştirmede “etkin dinleme” kavramını vurgulamaktadır.

Dinlemenin başlangıcı ve sürdürülmesi için gerekli olan duyu olan işitmeyi ve dinleme ile olan ilişkiyi belirtmek gerekir. Dinlemede anlama çabası şarttır. Bu açıdan dinleme ile işitme arasında fark vardır. İşitme, kişinin iradesiyle olmayan, insanın kulağı aracılığıyla beynine giden her türlü ses unsurudur. Dinleme ise kişinin tercihine bağlı olarak, seçerek ve isteyerek algıladığı sesler bütünüdür (Özbay, 2009, s. 49).

Dinleme eylemi ve dinlediklerini anlamlandırma, beynin tek bir bölgesindeki faaliyetlerle oluşmamakta, beyin kabuğundaki işitme merkezi ile anlamadan sorumlu Wernicke alanı arasındaki bir ortak işleyiş sonucu gerçekleşmektedir. Bu iki alan arasındaki bağlantının kopması, işitme ve dinleme kavramlarını nörolojik bakımdan birbirinden ayırmaktadır. Yani işitme gerçekleşmekte ancak anlamlandırma yapılamamaktadır (Ergenç, 2000, s. 117; Akt. Doğan 2007, s. 10). Başka bir deyişle, bu iki alan sağlıklı çalışmazsa dinlediğini anlama becerisi gerçekleşemez.

Ünalın (2006, s. 50) işitmenin doğal bir süreç olduğunu vurgular. Ancak dinlemeyi öğrenilmesi gereken bir beceri olarak kabul eder. İşitme kişinin iradesiyle olmayan, insanın kulağı aracılığıyla beynine giden her türlü ses unsurudur. Dinleme ise kişinin tercihine bağlı olarak seçerek ve isteyerek algıladığı sesler bütünüdür. Wolvin ve Coakley de, işitmenin dinleme sürecinin bir ögesi olduğunu ve dinleme sürecinin algılama, dikkati yoğunlaştırma ve anlamlandırma şeklinde birbirini tamamlayan üç aşamadan oluştuğunu belirtmektedir (Akt. Akyol, 2006, s. 2).

Dinleme seslerin ve konuşmaların zihinde anlamlandırıldığı karmaşık bir süreçtir. Bu süreç; işitme, dikkat yoğunlaştırma ve anlamlandırma aşamalarından oluşmaktadır. İşitme, dinleme sürecinin ilk aşamasıdır. Dinleme süreci ses ve sözel uyarıcıların işitilmesiyle başlamaktadır. İkinci aşamada uyarıcılara dikkat yoğunlaştırılarak ilgi duyulan ve gerekli olanlar seçilmektedir. Seçilen bilgi ve düşünceler anlama, sıralama, sınıflama, ilişki kurma, düzenleme ve değerlendirme gibi çeşitli zihinsel işlemlerden geçirilmektedir. Ardından bunlar kişinin zihinsel yapısına göre anlamlandırılmaktadır. Anlamlandırmada önceki bilgilerle yeni bilgiler ilişkilendirilmekte, birleştirilmekte, sorgulanmakta ve yorumlanmaktadır (MEB, 2005, s. 17). Bu süreç ile elde edilen bilgi ve deneyimler zihinde yapılandırılmaktadır.

“Dinleme sadece sesleri doğru işitmek değildir. Dinleme işitilenleri anlamak için gerçekleştirilen zihinsel etkinliklerin bütünüdür. Yani işitilen bilgileri, seçme, düzenleme, ön bilgilerle konuşmacının aktardıklarını bütünleştirme ve zihinde yapılandırma (Université Laval, 2001; Akt. Güneş, 2007, s. 74).

İletişim kurma, problem çözme, eleştirel ve yaratıcı düşünme vb. becerileri kazanan bireyler, öğrendikleri bilgiler üzerine yenilerini inşa ederek yaratıcılıklarını geliştirme ve karşılaştıkları sorunları çözmeye önemli avantajlara sahiptirler. Toplumumuzda bu niteliklere sahip bireylerin yetişmesi, eğitim kurumlarımızda verilen anlama ve anlatma gibi temel becerilere yönelik eğitimin yeterliğine bağlıdır (Göçer, 2007, s.18). İletişimin ve öğrenmenin en temel yolu olan dinleme, çocuğun yaşamında yer alan ilk anlama etkinliğidir (Güneş, 2007, s.73; Özbay, 2005, s.9; Sever, Kaya ve Aslan, 2006, s.25).

Başarılı bir iletişim için önemli olan unsurlardan olan “dinleme becerisi”, kişinin tüm hayatı boyunca rastlantılara bağlı olarak kendi kendisini eğitmesine yardımcı olur. Bazı kişiler doğuştan iyi bir dinleyici olabilirler. Ne var ki, bu kişilerin sayısının az olduğu dikkate alındığında, iyi bir dinleyici olabilmek için bireylerin bilinçli bir çaba harcayarak dinleme becerilerini geliştirmeleri gerektiği söylenebilir (Cüceloğlu, 1997, s.167).

Dinleme her ne kadar doğuştan getirilen bir yeti olsa da dinleme becerisinin kazanımı bir eğitim sürecini gerekli kılmaktadır. “Eğitim sürecinde, bireylere kazandırılması gereken becerilerden biri dinleme alışkanlığıdır. Bireyin, çevresini ve dünyayı doğru biçimde algılaması ve içinde

bulunduğu sosyal çevreye uyum sağlaması açısından dinleme alışkanlığının önemli bir payı vardır. Dinleme, bireyin hem okul yaşamında hem de okul yaşamından sonra öğrendiği iletişim becerisini doğru bir biçimde kullanmasını ve dinlediklerini doğru yorumlamasını sağlayan önemli bir beceridir” (Çiftçi, 2007,s. 231). Bu durum, dinleme becerisinin eğitim kurumlarında daha geliştirilebilir nitelikte olmasını gerekli kılmaktadır.

Öğrencilerin sık kullandığı anlama becerilerinden biri olan dinleme, uzun yıllar boyunca gerek ilköğretim programları gerekse lisans programları seviyesinde yeterli yer bulamamıştır. 2005 İlköğretim 2. Kademe Türkçe Dersi Öğretim Programı’yla ve 2006 yılında yeniden yapılanan Türkçe Öğretmenliği Lisans Programı’yla dinleme becerisi de öğretim programlarında yerini almıştır. Bu değişikliklerle birlikte Türkçe Öğretmenliği lisans dersleri arasına 3.sınıf / 5. yarıyıldaki dört ders saatlik (2+2) Anlama Teknikleri II: Dinleme Eğitimi dersi; ilköğretim Türkçe Öğretim Programı’na da dinleme becerisiyle ilgili 5 amaç / 42 kazanım ile dinleme tür, yöntem ve teknikleri eklenmiştir (MEB, 2006).

Anlama ihtiyacıyla dinleme eylemine giren kişi amaç, süre, ortam vb. etkenlere bağlı olarak farklı dinleme davranışları sergiler. İlgili alanyazında bireyin sergileyebileceği birçok dinleme türü tanımlanmaktadır. Her dinleme türü aynı zamanda birer dinleme alışkanlığı ya da stildir. İnsan, farklı dinleme türlerini farklı ortamlarda sergileyebilir ya da farklı dinleme alışkanlıkları kazanarak dinleme alışkanlık ya da stilini değiştirebilir. Bu bağlamda herkesin farklı dinleme alışkanlığına ya da stiline sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Bireylerin sahip olduğu farklı dinleme stilleri vardır. Birey dinleme etkinliklerinde baskın olan stilini kullanır (Worthington, 2008). Bunlar arasında seçici, katılımlı, etkili, eleştirel, empatik dinleme (Yıldız ve diğerleri, 2008, s. 183-186); metni takip ederek, sorgulayıcı, yaratıcı, pasif, katılımlı, not alarak dinleme örnek gösterilebilir (Güneş, 2007, s. 92-94).

Akyol (2006)’a göre dinleme dört türde incelenebilir. (a) Aktif dinleme, sadece bilgileri, düşünceleri akılda tutma değil; aynı zamanda dinlenen konu ile ilgili düşünce üretme ve bu düşünceleri söyleme anlamı taşır. (b) Stratejik dinleme, amaç anlamanın derecesini yükselmektir. Stratejik dinleyiciler tahmin becerisi gelişmiş ve metindeki ipuçlarını etkin bir şekilde kullanırlar. (c) Diyalog ve sunuya dayalı dinleme, günlük insan ilişkilerinde oraya çıkan bir dinleme şekli (*göz kontağı kurma, dinlediğini hissettirme, konuşmacının sözünü kesmeme vb.*) olarak ele alınabilir. (ç) Amaçlı dinleme, başarılı bir dinleyici özelliğidir. Amaçlı dinleyici amacına ulaşmak için dinlediklerine belli noktaları önemserken bazı noktaları ise ihmal edebilir. Özbay (2009: 91-139)’a göre, dinleme türleri ayrıştırıcı, iletişimsel, estetik, bilgi için ve eleştirel dinleme olmak üzere beş alt başlıkta sınıflandırılabilir.

Yurt içi araştırmalarda dinleme türlerinde görülen sınıflandırmalar, yurt dışında da aynı şekildedir. İlgili alanyazın incelendiğinde, dinleme türleri ve dinleyici stillerinin aynı içeriklere sahip olsalar bile, farklı başlıklar altında ele alındığı ve iyi dinlemeyi ve dinleyiciyi niteleyen

kavramların, birbiriyle eş anlamlı olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu kavramlar, “iyi dinleme”, “iyi dinleyici”, “aktif dinleyici”, “etkili dinleme”, “etkili dinleyici”, “dikkatli dinleyici”, “katılımlı dinleme”, ve “empatik dinleme”, “çözümleyici dinleme”, “kalıplanmış dinleme”, “etkin/aktif dinleme” olarak sınıflandırılabilen ve tümünde ifade edilen ortak nokta, konuşan kişiye ilgi ve özen gösterip, onun sözel ifadelerine olduğu kadar, sözsüz davranışlarına da dikkat ederek, yargılamadan, anlamak için dinleyerek, anlaşılacak içeriğin ve fark edilen duyguların konuşmacıya tekrar iletilmesini içerdiği görülmüştür (Cihangir, 2000, s. 31).

Bu çalışmada dinleme / dinleyici stilleri şu dört alt başlıkta ele alınmıştır:

1) Aktif dinleme / dinleyici: Başkaları konuşurken tüm dikkatini vererek dinler. Yüksek enerji ile dinler, konuşucuya doğrudan göz teması kurar.

2) Katılımcı dinleme / dinleyici: Konuşmacının sözünü ve amacına dikkat eder. Konuşmanın amacını kavradığında konuşma eylemine geçer. Aralıklı olarak dinlemeye sonra tekrar konuşmaya başlayabilir.

3) Pasif dinleme / dinleyici: Karşısındaki kişi konuşmasını tamamlamış gibi durur. Konuşma eylemine dikkat etmez. Konuşmacı-dinleyici ilişkisini kurmaz. Nadiren söz alır ve konuşur.

4) Tarafsız dinleme / dinleyici: Konuşma esnasında alıcı konumunda değildir. Konuşma sürecinde ilgisiz ve dikkatsizdir. Sıkılgan ve huzursuz tavırlar sergiler. Doğrudan göz teması kurmaktan kaçınır. Konuşmanın içeriğine dikkat etmez.

Gerek sosyal öğrenme kuramı açısından öğretmenin bir model görevini üstlenmiş olması gerekse yapılandırmacı anlayış bakımından öğretmenin rehber niteliği taşıması, öğretmenlerin dinleme becerileri hakkında birtakım soruları ortaya çıkarmaktadır. Bu hususta önemli noktalardan biri de Türkçe öğretmeni adaylarının dinleme stilleridir. Çünkü dil becerilerinin ön planda tutulduğu Türkçe derslerinde öğretmenlerin hangi dinleme stiline sahip olduğu, onların öğrencilerine örnek olabilmesi ve öğrencilerinin dinleme becerilerini geliştirmesi bakımından önem taşımaktadır. Bu gerekçelerden hareketle, Türkçe öğretmenlerinin sahip oldukları dinleme stillerinin belirlenmesinin hem öğretmen yetiştirme alanına hem de Türkçe öğretiminde öğretmenlerin başarılı olabilmelerine yardımcı olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada Türkçe öğretmeni adaylarının dinleme stillerinin cinsiyet ve sınıf seviyesi değişkenlerine göre değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, betimsel araştırma desenlerinden tarama modelinde yapılmıştır. Tarama yöntemi, var olan durumu inceler ve ‘*Bunlar nedir?*’ sorusuna cevap bulmaya çalışır. Bu yöntem aracılığıyla, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya

varmak amacıyla evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup üzerinde mevcut durumlar, şartlar ve özellikler betimlenerek ortaya konulmaya çalışılır (Airasian, 2000; Cohen ve Manion, 1997; Karasar, 2009).

Çalışma Örnekleme

Araştırma evrenini, Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümünde öğrenim gören (n=800) Türkçe öğretmeni adayları oluşturmuştur. Araştırmanın evrenini temsil edebilecek özelliğe sahip örneklem ise, 2009–2010 eğitim-öğretim döneminde, aynı bölümde öğrenim gören (n=159) Türkçe öğretmeni adayları arasından (Sınıf kayıt listeleri yardımıyla) yansız atama tekniği ile seçilmiştir. Araştırma evreninde bulunan öğretmen adayları arasından ve farklı sınıflarda öğrenim gören öğrenciler üzerinde uygulama yapılmıştır.

SINIF		CİNSİYET	
1.Sınıf	41	Kız	82
2.Sınıf	12	Erkek	77
3.Sınıf	58		
4.Sınıf	48		
Toplam	159		159

Verilerin Toplanması ve Değerlendirilmesi

Çalışma grubundaki üniversite öğrencileri ile ilgili gerekli bilgileri toplamak amacıyla araştırmacılar tarafından hazırlanmış Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

Türkçe öğretmeni adaylarının dinleme stillerini belirlemek amacıyla Jianying Lu (2005) tarafından geliştirilmiş ve ilgili alan uzmanlarının görüşü alınarak kapsam geçerliliği çalışmaları yapılmış olan “Dinleme Stilleri Anketi (DSA)” veri toplam aracı olarak kullanılmıştır. Anketin İngilizceden Türkçeye uyarlanması sürecinde özel bir tercüme bürosundan yardım alınmış, yabancı dil editörü tarafından son okuması yapılmıştır. Uyarlanmış anket formu Türkçe eğitimi akademisyenlerince de incelenmiş ve bazı küçük değişiklikler yapılarak uygulamaya hazırlanmıştır.

Ankette, dinleme stillerini belirleyici 10 madde bulunmaktadır. Anket, 1-Hiçbir Zaman, 2-Sık Sık, 3-Bazen, 4-Genellikle, 5-Her zaman şeklinde 5’li likert tipte derecelendirilmiştir. Anket 5’den 1’e doğru derecelenmiş ve analiz sürecinde de bu şekilde değerlendirilerek dinleme stilleri belirlenmiştir. Ancak anketteki 2 madde olumsuz ifade içermeleri nedeniyle (2, 8) tersten puanlandırılmıştır.

Anketten elde edilen verilerden dinleme stilleri aşağıdaki puan aralıklarına göre belirlenmiştir. Anket aracılığıyla (45- 50) Aktif Dinleyici, (38-44) Katılımcı Dinleyici, (28-37) Pasif Dinleyici ve (0-27) Tarafsız Dinleyici stillerine sahip olanlar tespit edilmiştir.

Dinleme Stilleri Anketi araştırmacılar tarafından öğretmen adaylarına elden ulaştırılmış ve toplanmıştır. DSA'dan elde edilen veriler, SPSS 11.5 paket programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Elde edilen verilerin değerlendirilmesinde *Frekans* ve *Ki-kare* analiz teknikleri kullanılmıştır.

Bulgular

A) Türkçe Öğretmeni Adaylarının Dinleme Stillerine İlişkin Bulgular

Tablo 1: Dinleme Stillerine İlişkin Bulgular

Dinleme Stilleri	Frekans	%	X ²	Önem Düzeyi*
Aktif Dinleyici	4	2,5		
Katılımcı	52	32,7		
Pasif	77	48,4	75,591	0,000
Tarafsız	26	16,4		
	159	100,0		

Uygulamaya katılan Türkçe öğretmeni adaylarının 4'ünün *Aktif*, 52'sinin *Katılımcı*, 77'sinin *Pasif* ve 26'sının da *Tarafsız* dinleme / dinleyici stiline sahip olduğu belirlenmiştir. Elde edilen veriler değerlendirildiğinde, Türkçe öğretmeni adaylarının sahip oldukları dinleme / dinleyici stilleri açısından aralarında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Ayrıca Türkçe öğretmeni adaylarının birbirinden farklı dinleme stiline sahip oldukları ve adayların daha çok Pasif dinleme stiline sahip oldukları görülmektedir. Ana dili eğitimi verecek olan öğretmen adaylarının pasif dinleme stiline sahip olmaları meslek hayatlarında dinleme becerisini kazandırmada olumsuz bir etkide bulunabilir. Bunun yanında 52 Türkçe öğretmeni adayının da katılımcı dinleme stiline sahip olması ileride diğer öğretmen adaylarına göre daha iyi dinleme eğitimi verebileceklerini de düşündürmektedir.

B) Türkçe Öğretmeni Adaylarının Dinleme Stillerinin Sınıf Değişkenine Göre Analizi

Tablo 2: Sınıf Değişkenine İlişkin Bulgular

Dinleme Stilleri	1. sınıf	2. sınıf	3. sınıf	4. sınıf	X ²	Önem Düzeyi
Aktif Dinleyici	4	0	0	1	3	
Katılımcı	52	11	6	15	20	
Pasif	77	28	5	31	13	22,160
Tarafsız	26	2	1	11	12	,008
	159	41	12	58	48	

* $p < 0,05$

Uygulamaya katılan Türkçe öğretmeni adaylarının buldukları sınıflara göre dinleme stillerinin anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. 1. sınıftaki öğretmen adayları arasında pasif dinleme stiline sahip olanlar lehine, 2. sınıftakiler arasında katılımcı dinleme stiline sahip olanlar lehine, 3. sınıftaki adaylar arasında pasif dinleme stiline sahip olanlar lehine ve 4. sınıfta da katılımcı dinleme stiline sahip olanlar lehine anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir ($p < 0,05$). Bulgulara göre, 3 ve 4. sınıftaki öğretmen adayları arasında tüm dinleme stillerinin benzer düzeyde olması, diğer sınıflarda durumun farklılık göstermesi sınıf değişkeninin dinleme stili üzerine etkili olduğunu göstermektedir.

C) Türkçe Öğretmeni Adaylarının Dinleme Stillерinin Cinsiyet Değişkenine Göre Analizi

Tablo 3. Cinsiyet Değişkenine İlişkin Bulgular

Dinleme Stilleri	Erkek	Kız	X ²	Önem Düzeyi	
Aktif Dinleyici	4	3	1		
Katılımcı	52	26	26		
Pasif	77	40	37	4,811	0,186
Tarafsız	26	8	18		
	159	77	82		

Türkçe öğretmeni adaylarının dinleme stillerinin cinsiyet değişkenine göre analizi sonucunda, kız ve erkek öğretmen adaylarının dinleme stilleri açısından benzer özelliklere sahip oldukları belirlenmiştir. Elde edilen verilere göre, Türkçe öğretmeni adaylarının dinleme stillerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği, cinsiyetin dinleme alışkanlıkları üzerinde etkili olmadığı görülmüştür ($p > 0,05$).

Sonuç ve Öneriler

Öğrenci merkezli öğretim anlayışı, dersi öğretmenle birlikte öğrencinin de yönlendirebildiği bir etkileşim ortamı doğurmuştur. Bu ortamda, öğretmen ve öğrenci arasında etkileşimin gerçekleşmesi iletişim güçlü olmasına bağlıdır. Öğretmen-öğrenci iletişimde şüphesiz dinleme ve diğer temel dil becerilerinin etkili kullanımı önemli bir yer tutar. Öğretmen öğrenci iletişimde etkili dinleme eylemi gerçekleştirildiğinde, öğrenciler öğretmenin kendilerini anladığının farkına varırlar ve görüşlerini anlatmak gayesi ile daha fazla gayret göstermelerinin yanı sıra kendine değer ve önem verme duygusunu da geliştirirler (Yoncalık ve Çimen, 2006, s.139). Bu bağlamda, etkili dinlemenin sadece öğrenci açısından gerçekleştirilmesi yeterli değildir. Aynı zamanda öğretmenlerin de etkili dinleme becerisine sahip olması ve lisans eğitimleri döneminde aldıkları eğitimin etkili dinleme ve iletişim kurma becerilerini kazandırmaya uygun yapılandırılmış olması zorunludur. Öğretmenlere lisans döneminde, etkili dinleme becerilerini kazandırmak için öncelikle dinleme stillerini ve alışkanlıklarını tanıtmak ve bunlara uygun öğretim süreçleri hazırlamak gereklidir. Türkçe öğretmeni adaylarının dinleme stillerini belirlemeyi ve çeşitli değişkenler açısından değerlendirmeyi amaçlayan bu araştırma sonunda;

- 1) Türkçe öğretmeni adaylarının % 48,4'ünün Pasif dinleyici, % 32,7'sinin Katılımcı dinleyici, % 16,4'ünün Tarafsız dinleyici ve % 4'ünün Aktif dinleyici oldukları;
- 2) Cinsiyet değişkeninin Türkçe öğretmeni adayları arasında anlamlı farklılık oluşturmadığı;
- 3) Sınıf düzeyi değişkeninin öğretmen adaylarının dinleme stilleri üzerinde farklılık yarattığı görülmüştür.

Araştırmanın verileri, Türkçe öğretmeni adaylarının dinleme stillerinin 2 tipte (pasif ve katılımcı dinleyici) yoğunlaştığını göstermektedir. Öğretmen adaylarının birbirine karşıt özellikler taşıyan bu iki dinleme stiline sahip olmaları, onların dinleme becerileri yönünden uç noktalarda farklılık gösterdiklerini düşündürmektedir. Diğer değişkenlerden biri olan cinsiyet göz önünde bulundurulduğunda ise erkek ve kız öğretmen adayları arasında anlamlı farklılığın olmadığı dikkat çekmektedir. Bu nedenle öğretmen adaylarının farklı uçlardaki dinleme stillerine sahip oluşu, cinsiyet değişkeniyle bağdaştırılamaz. Bu bulgu, Yoncalık ve Çimen (2006)' in Beden Eğitimi ve Sınıf Öğretmenliği bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin dinleme becerisi düzeylerini belirlemeye yönelik araştırmalarının sonuçlarını desteklemektedir. Araştırma sonuçları alanyazında yer alan bazı çalışmaların sonuçlarını da desteklemektedir (Cihangir, 2000; Temur, 2010). Türkçe öğretmeni adaylarının katılımcı dinleme stiline sahip olmaları olumsuz bir bulgu değilken büyük bir oranının pasif dinleme stiline sahip olması, öğrencilerin dinleme becerilerinin geliştirilebilmesi açısından düşündürücüdür.

Sınıf seviyeleri dikkate alındığında Türkçe öğretmeni adaylarının 4. sınıfa doğru olumlu dinleme stillerine (aktif ve katılımcı dinleme) sahip olmaya başladıkları görülmektedir. Buradan hareketle, lisans döneminde almış ve almakta oldukları, Sözlü Anlatım I-II, Anlama Teknikleri II: Dinleme Eğitimi, Anlatma Teknikleri I: Konuşma Eğitimi, Özel Öğretim Yöntemleri I-II, Tiyatro ve Drama Uygulamaları ve Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme (YÖK, 2007) gibi derslerin öğretmen adaylarının dinleme becerilerini edinmesinde etkili olduğu söylenebilir. Bu bulgu, öğretmen adaylarının aldıkları eğitimle ve yaşlarının ve dolayısıyla da gelişimlerinin ilerlemesiyle dinleme stilleri arasında olumlu yönde bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır.

Ulaşılan bulgular doğrultusunda;

- 1) Eğitim her kademesinde Türkçe eğitimi verilirken dinleme becerisinin geliştirilmesine önem verilmesi,
- 2) Türkçe öğretmeni yetiştiren lisans programlarında öğrencilerin dinleme becerilerini geliştirmeye yönelik derslerde dinleme stillerine dikkat edilmeli ve adayların dinleme stillerini tanımları sağlanmalı,
- 3) Öğretmen adaylarının dinleme stillerinin farklı örneklerde de tespit edilerek bu becerilerinin geliştirilmesi yönünde çalışmaların yapılması,
- 4) Dinleme stillerinin diğer dil becerilerindeki yaklaşımlarla ilişkisinin olup olmadığının belirlenmesi ve buna göre becerilerin tümleşik biçimde geliştirilmesi önerilebilir.

Kaynaklar

- Airasian, P. W. (2005). *Classroom assessment* (5. Baskı). New York: McGraw-Hill.
- Akyol, H., (2006). *Türkçe Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Bacon, S. (1992). Authentic listening in Spanish: How learners adjust their strategies to the difficulty of the input. *Hispania*, (75) 398-411.
- Berman, M. (2003). *Listening strategy guide*. DynEd International Inc.
- Best, J. W. & Khan, J. V. (1993). *Research in education* (7. baskı). Needham Heights, MA: Allyn and Bacon.
- Cihangir, Z. (2000). *Üniversite Öğrencilerine Verilen Etkin Dinleme Becerisi Eğitiminin Başkalarını Dinleme Becerisine Etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Cohen, L. & Manion, L. (1997). *Research methods in education*. (4. baskı) London: Routledge.
- Cüceloğlu, D. (1997). *İnsan İnsana* (24. Basım), İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Çiftçi, Ö. (2007). Aktif Dinleme. *Milli Eğitim*, 176, 231-242.
- Demirel, Ö. (1999). *İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Doğan, Y., (2007). *İlköğretim İkinci Kademedeki Dil Becerisi Olarak Dinlemeyi Geliştirme Çalışmaları*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Ergin, A. & Birol, C. (2000). *Eğitimde İletişim*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Göçer, A., (2007). Bir Öğrenme Alanı Olarak Anlama Eğitimi ve Türkçe Öğretimindeki Yeri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı:23, s.17-39.
- Güneş, F. (2007). *Türkçe Öğretimi ve Zihinsel Yapılandırma*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Jalongo, M.R. (1995). Promoting active listening in the classroom. *Childhood Education*, 72(1), 13-18.
- Johnson, O. K. (1951). The effect of classroom training upon listening comprehension. *The Journal of Communication*, 1, 57-62.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (10.baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Lu, Jianying (2005). The listening style inventory (LSI) as an instrument for improving listening skill. *Sino-US English Teaching*, 2(5), 45-50.
- MEB (2006). *İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB (2005). *İlköğretim Türkçe Öğretim Programı ve Kılavuzu (1-5. Sınıflar)*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Özbay, M. (2005). *Bir Dil Becerisi Olarak Dinleme Eğitimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Özbay, M. (2009). *Anlama Teknikleri II: Dinleme Eğitimi*. Ankara: Öncü Kitap
- Sever, S., Z., Kaya, C. & Aslan, (2006). *Etkinliklerle Türkçe Öğretimi*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Temur, T. (2001). *Dinleme Becerisi-Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Türkçe 1-8*. Ankara: Nobel Yayınları.

- Temur, T. (2010). Dinleme Metinlerinden Önce Ve Sonra Sorulan Soruların Üniversite Öğrencilerinin Dinlediğini Anlama Beceri Düzeyine Etkisi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 29, 303 -319.
- Université Laval (2001). *l'écoute en classe et la prise de notes*. Août: l'Université Laval.
- Ünalın, Ş. (2006). *Türkçe Öğretimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yıldız, C., Okur, A., Arı, G. & Yılmaz, Y. (2008). *Kuramdan Uygulamaya Türkçe Öğretimi*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Yoncalık, O. & Çimen, Z. (2006). Beden Eğitimi Ve Sınıf Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin Kişilerarası İletişimde Dinleme Becerisi Düzeyleri. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 135-144.
- YÖK (2007). *Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Fakülteleri (1982-2007)*. Ankara: YÖK Yayını 2007-5.
- Wolff, F.I., Marsnik, N. C., Tacey, W. S. & Nichols, R. G. (1983). *Perceptive listening*. New York: CBS College Publishing.
- Worthington, D. (2008). Exploring the relationship between listening style and need for cognition. *International Journal of Listening*, 22, 46-58.

Ek: Dinleme Stilleri Anketi

DİNLEME STİLLERİ ANKETİ	
Size en uygun ifadeyi X koyarak işaretleyiniz.	
1	Başkaları konuşurken onları dinlemek isterim. ( ) Her zaman ( ) Sık sık ( ) Bazen ( ) Nadiren ( ) Hiçbir Zaman
2	Başkalarını dikkatlice dinleyemem. ( ) Her zaman ( ) Sık sık ( ) Bazen ( ) Nadiren ( ) Hiçbir Zaman
3	Dinlerken konuşmanın içeriğini ve amacını tahmin edebilirim. ( ) Her zaman ( ) Sık sık ( ) Bazen ( ) Nadiren ( ) Hiçbir Zaman
4	Başkalarını dinlerken amacım vardır. ( ) Her zaman ( ) Sık sık ( ) Bazen ( ) Nadiren ( ) Hiçbir Zaman
5	Dinlerken önyargılarımı ve tutumlarımı kontrol edebilirim, bu nedenle de bu faktörler mesajı almamda etkili değildir. ( ) Her zaman ( ) Sık sık ( ) Bazen ( ) Nadiren ( ) Hiçbir Zaman
6	Bir daha tekrarlamamak için dinleme hatalarımı analiz ederim. ( ) Her zaman ( ) Sık sık ( ) Bazen ( ) Nadiren ( ) Hiçbir Zaman

7	Bir yargıya varmadan önce konuşmanın tamamını dinlerim. ( ) Her zaman ( ) Sık sık ( ) Bazen ( ) Nadiren ( ) Hiçbir Zaman
8	Konuşmacının önyargı ve tutumlarının onun mesajını etkilediğini söylemem. ( ) Her zaman ( ) Sık sık ( ) Bazen ( ) Nadiren ( ) Hiçbir Zaman
9	Konuşmacının mesajını tam anlamadığımda sorarım. ( ) Her zaman ( ) Sık sık ( ) Bazen ( ) Nadiren ( ) Hiçbir Zaman
10	Konuşmacının sözcüklerinin ve kavramlarının benimkiyle aynı anlamda olup olmadığının farkındayım. ( ) Her zaman ( ) Sık sık ( ) Bazen ( ) Nadiren ( ) Hiçbir Zaman